

mu (tako da iz mestnika naredimo imenovalnik) in vnesti malo več jezikovne enotnosti in jasnosti (glede sklanjatve, skladnje in pisave). Zato še nismo grešili proti domoljubnemu slovenstvu kot tisti kramarji, ki nam sredi Ljubljane strežejo s Holiday Inni in Dairy Queeni, in tisti nosoviški »bendi«, ki na vaških odrih davijo iz sebe cmerave in razsajave »country song's«.

Da se razumemo: vse spoštovanje do pristnih starožitnih imen! Kot jezikovno ozaveščeni domoljubi pa hočemo narediti korak naprej proti jezikovni sistemizaciji. To ni zapuščenje okvirov materinščine. Ravno nasprotno: je izobraževanje lastnega jezika, njegova krepitev

in jamstvo preživetja ob vključevanju v višji jezikovni sistem. Kot tako točno nasprotje današnji kugi angloameriškega jezikovnega izdajstva. Res pa je, da je jezik muhast sistem in ne daje jamstva, da bo podporo sprejel. Kaj torej? Bi vseeno poprijeli?

ZAHVALA

Skoraj vsa tu zapisana imena mi je po abecednem redu dostavil Franci Savenc. Moja je samo jezikovna obdelava. Porabil nisem niti polovice imen s seznama, vendar sodim, da je tipologija izčrpana. (Kljub temu, da je imen planin še neprimerno več, kot jih je zbral F. S.)

PD LJUBLJANA MATICA PROSLAVLJA ENAK JUBILEJ KOT SPD-PZS

STOLETNICA OSREDNJEGA DRUŠTVA

Planinsko društvo Ljubljana Matica, ki je neposredni naslednik Osrednjega društva SPD, je pripravilo letošnjega 10. marca ob 19. uri v veliki dvorani Dela v Ljubljani ob Dunajski cesti 5 jubilejno proslavo ob 100-letnici svojega društva. Kot smo na kratko že poročali v prejšnji številki Planinskega vestnika, so na proslavi sodelovali pevski zbor Grafičar iz Ljubljane, dramski igralec **Polde Bibič** in harmonikar **Milče**. Najvišjega zastopstva PZS na proslavi ni bilo. Slavnostni govornik je bil predsednik PD Ljubljana Matica **Gregor Klančnik**, ki je poudaril, da je bilo 27. februarja 1893 ustanovljeno osrednje društvo SPD, ki je bilo predhodnik PD Ljubljana Matica, potem pa je dejal:

Letos proslavljamo stoletni jubilej organizirane slovenskega planinstva. Zakaj tega jubileja nismo slavili že pred dvema desetletjema, saj je vendar dokazano, da je prvo slovensko planinsko društvo bilo ustanovljeno že leta 1872, in sicer v Bohinju? Res je, da ni dolgo delovalo, bilo pa je tako aktivno, da je zgradilo celó prvo slovensko triglavsko postojanko, na Zgornji Ledini, 2400 metrov visoko pod Triglavom. Ta pomembna prva organizirana slovenska planinska aktivnost je šla v pozabo, ker so za začetek organiziranega slovenskega planinstva proglasili ustanovitev Slovenskega planinskega društva, ki nikoli več ni ugasnilo. 27. februar 1893 je rojstni dan tudi našega društva.

Navdušeni hribolazci, piparji, so prvi imeli pogum in so revolucionarno zahtevali, da morajo planine v Sloveniji biti v slovenskih rokah in so se 23. julija 1892 na vrhu Stola zavezali, da bodo organizirali Slovensko planinsko društvo. Težko je bilo iskati in pridobivati zavedne, sposobne, izobražene in pogumne Slovence, ki naj bi pristali na prevzem dolžnosti v slovensko narodno usmerjeni organizaciji. To v tistih časih ni bil pogoj za napredovanje.

ENERGIČEN ZAGON

Le sedem mesecev po sklepu na Stolu je minilo in sklican je bil ustanovni občni zbor s potrebnimi oblastnimi odobritvami podprte organizacije, Slovenskega planinskega društva.

Izvoljen je bil Osrednji odbor SPD, za predsednika ali načelnika so izbrali štiridesetletnega profesorja zemljepisa in zgodovine **Frana Orožna**. Isti odbor je imel dve nalogi: kot osrednji odbor SPD je skrbel za širjenje slovenske planinske organizacije in ustanavljanje podružnic SPD po vseh slovenskih območjih, kot Osrednje društvo SPD pa je v Ljubljani zbiral člane in mecene, reševal finančno-materialno problematiko, držal stike z oblastjo, skrbel za dokumentacijo in gradbeno dovoljenja za izdelavo slovenskih planinskih postojank in dostopov.

Začelo se je z Orožnovo kočjo za Liscem pod Črno prstjo leta 1894, nadaljevalo z Aljaževim stolpom na Triglavu leta 1895 in se stopnjevalo na drugih triglavskih postojankah. Kljub velikim začetnim učinkom Odbora SPD pa je po ustanavljanju podružnic prihajalo do očitkov, da si Osrednje društvo pridržuje preveč pravic. Ta spor, ki ni bil brez nevoščljivosti, je tlel od začetka dvajsetega stoletja, obremenjeval pa je predvsem načelnika **dr. Frana Tominška**, ki je polnih 23 let, od leta 1908 do 1931, požrtvovalno vodil SPD. Stopnjeval se je s prodiranjem alpinizma med Slovence in tudi po ustanovitvi Skale, leta 1921, se ni polegel, temveč je z udarom leta 1931 dosegel kulminacijo. Šele nova garnitura vodstva SPD z **dr. Josipom Pretnarjem** na čelu je z večjim poslušom do alpinizma in do njegovih junakov ter z izenačeno pozornostjo do vseh sposobnih podružnic SPD dosegla složnejše delovanje SPD.

Dr. Pretnar je vsem podružnicam omogočil sa-

mostojno uveljavljanje. Osrednje društvo SPD pa je leta 1937 dokončno postalo podružnica Ljubljana ali sedanje PD Ljubljana-Matica.

PRVI AGILNI PREDSEDNIKI

Osrednje društvo SPD je štiriinštirideset let odigravalo vlogo protagonista slovenskega planinstva, saj je organiziralo in prispevalo veliko srestev ter strokovnega dela pri gradnji materialne osnove SPD. Posebno strm vzpon je bil dosežen v prvih petnajstih letih, od ustanovitve leta 1893 do leta 1908, ko je SPD načeloval prof. Franc Orožen. Ustanovil je planinsko glasilo »Planinski vestnik«, ki že od leta 1895 uspešno širi slovensko besedo in piše našo planinsko zgodovino. V Orožnovem času je bilo zgrajenih 26 slovenskih planinskih postojank in ustanovljenih 21 podružnic SPD. Prof. Fran Orožen je zgradil temelj mogočni stavbi slovenskega planinstva, ki jo je uspešno nadgrajeval njegov naslednik dr. Fran Tominšek.

Prof. Fran Orožen je bil buditelj slovenske narodne zavesti, njegovi osvojeni vrhovi so bile izdane slovenske geografske in zgodovinske knjige, zemljevidi in potopisni prispevki, ki so bogatili slovensko publicistiko. Spadal je med največje ume svojega časa. V tem je razlog, da smo zdaj, ob 100-letnici, v založbi našega društva izdali posebno knjižico, s katero smo se skromno zahvalili klenemu Slovencu, ki je s Spodnje Štajerske prišel v Ljubljano Kranjce prepričevati, da je slovenščina enakovredna

nemškemu in italijanskemu jeziku. Našim goram je vrnil slovenski obraz, slovenskemu jeziku pa odpiral pot uveljavljanja.

Zasluznemu načelniku Orožnu so leta 1909 izročili diplomu častnega člana SPD, ki jo je s podobo Orožnove kočice izdelal akademski slikar **Hinko Smrekar**.

Tudi dr. Fran Tominšek, ki je dolžnost načelnika osrednjega odbora SPD prevzel od Orožna, je po njegovih stopinjah delo uspešno nadaljeval. Rezultati so bili očitni.

V Planinskem vestniku št. 9/1938 lahko preberemo, da je leta 1937 Osrednje društvo SPD ali podružnica Ljubljana oskrbovala v Julijskih Alpah, Kamniških Alpah in Karavankah 18 visokogorskih postojank, ki jih je samo zgradilo ali prevzete dogradilo in povečalo. V svoji posesti je imelo tudi Hotel Zlatorog ob Bohinjskem jezeru, kupljen na dražbi leta 1913, ki so ga leta 1937 znatno povečali in posodobili, da bi bil primeren za zahtevne goste.

Osrednje društvo pa je razpolagalo tudi z odkupljenimi parcelami na Veliki planini, na Nanosu, pri hotelu Zlatorog v Ukancu in na Golici.

ČIGAVE SO KOČE?

Ugotavljanja pridobljenega lastništva Osrednjega društva SPD naše društvo kot naslednik ne opravlja zato, da bi vse te nepremičnine prišle nazaj v naše roke. To v prvi vrsti velja za postojanke, kot so Aljažev dom v Vratih, Vodnikova kočica na Velem polju, Staničev dom in

Slovenska brata iz Bariloč

V zadnjih številkah Planinskega vestnika smo v nadaljevanjih ponatisnili nadvse zanimivo re-

Peter Skvarča

portažo **Petra Skvarče** o slovensko-argentinski alpinistični odpravi na kontinentalni led leta 1963/64. O gornikih slovenskega rodu, ki so sodelovali pri tej odpravi in pri popisovanju tega velikega podviga, smo nekaj malega že napisali v uvodu, zdaj naj predstavimo pri nas v matični domovini le redkim gornikom znana brata Skvarča, ki sta skrojila precejšen del planinsko-alpinistične zgodovine v Južni Ameriki.

Brata Skvarča sta aprila 1956 s sedaj že pokojno materjo Lucijo (pred poroko se je pisala Kocel; očeta Janeza, bančnega uradnika in domobranskega oficirja, so po vojni ubili v Teharjih) in najnujnejšim odšla iz Ljubljane in odplula v Buenos Aires. Tam sta dokončala srednjo šolo in potem še univerzo. Bila sta zelo uspešna študenta, izpopolnjevala sta se tudi po diplomih in danes veliko pomenita celo v tujini. Oba sta člana mednarodnih strokovnih organizacij in veliko potujeta po svetu.

Jure Skvarča (17. 10. 1941) je zaposlen v argentinskem Ministrstvu za zdravstvo, Oddelek za zaščito pred sevanji. Izpopolnjeval se je v Nemčiji, Franciji in ZDA. Ima štiri otroke; starejša dva sta sinova, mlajši dve hčeri. Žena **Silvia Nieves Lag** je španskega rodu.

Planika pod Triglavom, Erjavčeva koča na Vršiču, Cojzova koča na Kokrskem sedlu, Koča na Kamniškem sedlu in druge, ki jih sedaj uspešno oskrbujejo planinska društva Dovje-Mojstrana, Bohinj-Srednja vas, Javornik-Koroška Bela, Gorje, Jesenice in Kamnik. Zanimivo pa je vedeti, kaj vse so naši predniki za SPD pridobili. Življenjsko nas zanima samo usoda lastništva postojank, ki jih naše društvo sedaj oskrbuje, po drugi svetovni vojni pa so bile prepisane na Planinsko zvezo Slovenije - in kdo razpolaga s kupljenimi parcelami.

Triglavski dom na Kredarici in Koča pri Triglavskih jezerih sta že bili vrnjeni našemu društvu, upravičeno pa pričakujemo, da bo to opravljeno tudi za Dom v Kamniški Bistrici in Dom na Komni.

Osrednje društvo SPD je Dom v Kamniški Bistrici zgradilo leta 1928, Dom na Komni pa s posebnim ponosom leta 1936.

Dom na Komni, ki je med drugo svetovno vojno pogorel, je leta 1948 obnovilo in elektrificiralo društvo, leta 1964 pa ga je s tovorno žičnico povežalo z dolino (Savica-Komna). Triglavski dom na Kredarici je prvič povečalo leta 1954, zadnje obsežno povečanje in posodobitev pa sta bili opravljeni v letih 1981 do 1985. Triglavski dom sedaj z višino 2515 metrov ni samo najvišja, temveč je s 300 ležišči tudi največja in najbolj obiskovana gorska postojanka pri nas. Tudi Kočo pri Triglavskih jezerih, ki je po obisku v Triglavskem pogorju na drugem mestu, je

društvo redno vzdrževalo, jo leta 1955 prvič povečalo, večji investicijski poseg pa opravilo v letnih sezonah 1986 do 1988. Postojanka sedaj razpolaga z 200 ležišči.

Koča pri Savici je nastala iz bivše obmejne stražarnice. Društvo jo je prevzelo leta 1951, jo obnovilo, leta 1970 posodobilo, leta 1990 pa povečalo in je sedaj z 32 ležišči in 100 gostinskimi sedeži postala prava gorska izhodiščna postojanka. Prepis nepremičnin na društvo je za to postojanko že urejen, čakamo samo še na ukinitvev moratorija.

Ne oziraje se na nerešeno lastništvo je Planinsko društvo Ljubljana-Matica redno vzdrževalo postojanke, ki jih oskrbuje. V osemdesetih letih, to je v zadnjem desetletju investicijske blaginje pri nas, smo zmogljivosti svojih gorskih postojank podvojili ter dosegli obseg 690 ležišč in temu primerno število gostinskih sedežev. S tem smo dokazali, da smo vredni svojih prednikov v Osrednjem društvu SPD.

Različne okoliščine so botrovale temu, da so se ljudje v devetdesetih letih preusmerili na celinski in planinski turizem. Naše društvo, kot da bi videlo v prihodnost, se je pri tem znašlo pripravljeno. Medtem ko se proizvodne dejavnosti zaradi izgube jugoslovanskega trga zvijajo v krčih krize, nove naložbe pa jih še dodatno obremenjujejo, nam dodatno pridobljene zmogljivosti omogočajo donosnost in postojankam omogočajo celo enostavno reprodukcijo.

V prihodnosti Planinsko društvo Ljubljana-Mati-

Peter Skvarča (14. 1. 1944) je šef Glaciološkega oddelka v argentinskem Arktičnem inštitutu. Je diplomirani geodetsko-geofizikalni inženir s specializacijo (opravil jo je v Angliji) iz glaciologije. Ima dve hčerki, poročil se je s Slovenko **Marijo Ano Zakrajšek**.

Z alpinizmom sta se seznanila šele v Argentini: Peter poleti 1959/60 med prvim počitnikovanjem v Bariločah, Jure pa dve leti kasneje. Že leta 1963 sta opravila prvi pristop na Pier Giorgio (skupina Fitz Roya, drugi šele leta 1986!) v Patagoniji in prvi zimski vzpon prek južne stene Nevado El Plata (6310 m) v Mendoških gorah. Leta 1970 je ob petem poskusu »padla« severozahodna stena Cerro Norte. Jure se je z argentinskimi tovariši še leta 1976 povzpел na Cerro Moyano, kar smatra za svoj največji uspeh.

Njuno delovanje je bilo svojstveno, usmerjeno predvsem na območje Kontinentalnega ledu. V poročilih sedmih slovensko-argentinskih odprav (1964-71) je registrirana vrsta njihovih prvenstvenih vzponov, težkih in tudi najtežjih za tisti čas. Bila sta v najožjem vrhu argentinskega alpinizma in Jure je sodeloval - Peter je

bil že preveč zaposlen z Antarktiko - tudi v njihovi odpravi »Everest '71«. Upajmo, da dočkamo kdaj tudi popolnejšo predstavitev njunih dosežkov, morda v sklopu enotnega prikaza »slovenskih andinistov« in delovanja Slovenskega PD v Argentini.

Franci Saveno

Jure Skvarča

ca ne bo povečevalo prenočitvenih zmogljivosti, ampak bo vlagalo v gorsko ekološko sanacijo. Montaža največjega pretvornika sončne v električno energijo v Sloveniji na Kredarici je prvi korak v tej smeri, v jubilejnih letih 1993 pa bomo pohod po tej poti nadaljevali s posegi za dodatno zmanjšanje porabe pogonskega goriva in vode. Poleg sončnih celic v Dolini Triglavskih jezer predvidevamo v bližini obeh osrednjih Triglavskih postojank, na Kredarici in pri Dvojnem jezeru, postavitve suhih stranišč. Ob tem, da je gradnja stranišč, ki ne uporabljajo vode, v gorskem svetu nujna, pa je vprašanje, če je to samo naloga postojank in tistih planinskih društev, ki jih oskrbujejo. Suha stranišča so zlasti v Triglavskem pogorju potrebna vsem obiskovalcem, tudi tistim, ki ne prestopijo praga postojank, zato bi morali objektivno določiti lokacije ter investitorja in vzdrževalca takih sanitarnih objektov.

Razprava, katera dejavnost, rekreativna, planinsko-alpinistična, športno-plezalna ali gradbena in gostinska, je vrednejša, je nepotrebna. Druga ne gre brez prve. Gradbene storitve omogočajo varna pota in primerno zmogljivost postojank, domačnost postrežbe dober obisk, povečano število planincev, večji izbor za vrhunske dosežke. Planinci v svojem življenju gore doživljajo različno - od otroških let v spremstvu staršev do let največje sposobnosti obvladovanja navpičnih sten brez spanja v kočah do vračanja na markirane poti in v topla zavetišča postojank.

Planinsko društvo Ljubljana-Matica ne skrbi samo za uspešnost planinskega gospodarstva,

temveč tudi za dejavnost svojih članov. Že od nastanka je največje planinsko društvo v Sloveniji. Sedaj šteje 8870 članov in deluje rekreativno, v alpinističnem, mladinskem, markacijskem, naravovarstvenem in izletniškem odseku. Alpinisti PD Ljubljana-Matica so se povzpeli do najvišje gore sveta, Mount Everesta, in preplezali vrsto prvenstvenih smeri v stenah doma in v tujini. Imena **Stane Belak-Šrauf**, **Viki Grošelj**, **Pavle Kozjek**, **Tadej Slabe** so znana na vseh koncih sveta. S postavitvijo lastne plezalne stene in vzgojo športnih plezalcev društvo dokazuje, da ima razvit tudi refleks za novosti, ki prihajajo iz sveta.

Planinsko društvo Ljubljana-Matica je ponosno na svoje prednike, ki so orali ledino slovenskega planinstva in zgradili temelj osrednjega planinskega društva v Sloveniji. Zgodovino so gradili tudi vsi tisti predani planinci, ki so požrtvovalno in brezplačno vodili društvo, skrbeli za izletniško, naravovarstveno, markacijsko, mladinsko in alpinistično dejavnost ter za sporno vzdrževanje in prilagajanje zmogljivosti postojank potrebam. **Tone Štajdohar** je v težkem času obnove po osvoboditvi do leta 1963 uspešno vodil društvo. Sledili so mu drugi, katerih imena nikoli ne bodo pozabljeni.

Uspešno delovanje društva je dokaz oplajanja prevzete dediščine. Ob stoletnem jubileju društva se obvezujemo, da bomo v prihodnosti še z večjo vnemo razvijali ljubezen do slovenskih planin, skrbeli za ohranjanje naših naravnih lepote in nove generacije planincev vzgajali v duhu medsebojnega spoštovanja in prijateljstva.

SPOMIN NA PROF. TINETA ORLA NE BO ZBLEDEL

ČASTNI ČLAN PD ONGER

MIRO ŠTEBE

»Čudovita prireditve in okusno urejena razstava! Čestitamo trzinskim planincem ob jubileju, odlično pripravljene razstavi in slavnostni akademiji! Prav, da ste počastili spomin na velikega Slovenca, pedagoga in planinca!« To je le nekaj citatov iz spominke pisne knjige, ki so jo člani PD Onger iz Trzina odprli na razstavnem prostoru v avli Osnovne šole Trzin, kjer je bila razstava o življenju in delu **prof. Tineta Orla** in kjer je bila večina prireditev ob tednu planinstva v Trzinu.

V KNJIŽICI POPISANO ŽIVLJENJE

PD Onger iz Trzina letos praznuje 10 let svojega delovanja, hkrati so člani društva počastili spomin na svojega sokrajana in prvega častne-

ga člana PD Onger prof. Tineta Orla, ki bi letos praznoval 80-letnico, njihovo slavo pa se je uvrstilo tudi v sklop drugih slovesnosti ob praznovanju 100. obletnice organiziranega planinstva na Slovenskem. Trzinci so se zavedali pomena prof. Orla za slovensko planinstvo, saj so podobno kot večina drugih slovenskih planincev vedeli, da je kar 30 let urejal osrednje slovensko glasilo Planinski vestnik in opravljal vrsto pomembnih funkcij v planinski organizaciji; vendar so bili presenečeni, ko so se med pripravami na slavo poglobljali v profesorjevo življenje. Osupli so bili nad odzivom, ki ga je njihova namera sprožila. Šele zdaj so spoznavali, kako velik človek je bil prof. Orel, koliko je ustvaril, kje vse je pustil globoke sledi in koliko človeško toplih vezi je stkal. Ko so člani PD Onger Trzin zbirali gradivo o prof. Tinetu Orlu